

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

Управление образования по г.Магас и г.Назрань

ГБОУ "СОШ № 19 г.Назрань"

РАССМОТРЕНО:

на заседании МО
руководитель ШМО

_____ Чахкиева М.М.

Протокол № 1
от «30» августа 2022 г.

СОГЛАСОВАНО:

зам. директора по УВР

_____ Картоева М.С.

Протокол № 1
от «30» августа 2022 г.

УТВЕРЖДЕНО:

директор ГБОУ
"СОШ № 19 г.Назрань"

_____ Арчакова М.Х.

Приказ № 162-а
от «30» августа 2022 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык (Ингушский)»

для обучающихся 8-х классов

г.Назрань, 2022 г.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт доккхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоагла тлехье эздел долаш, глулакхаца, нахаца товш, ймерза, ший моттиг длалаца ховш, Даьхе а, къам а, дезал а лоархлаш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьабкъахьа къахьегаш, дийша, йилман лардаш йомаь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дегладоагла йилма, техника, культура дегладарца. Царга хьежжа хила беза дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам чоагларо дладех хьехархошкара дешархой теркам глабахийта дезар – дукхагла долча даькъе шоашка уйла ййтар, йилман лардаш тохкаш болх байтар, йомадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт йомабар, грамматика хар боккха лоархлам болаш да дешархой кхетам деглабоалабара, хлана аьлча, мотт йомабарца кхетаю мета хозал, из бляхий хилар, кхьча къамий мотт а дикагла кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта длахьехар хила деза уж кхетаргболаш, цленача, аттача меттала, йомадаьчох ма хулла дукхагла дукхагла пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьакьоастанеш, цунна теркам глабохийташ, грамматически бокьонаш влаши юсташ бе беза ший болх.

Наьна метта урокаш гла дешархоша глаглай метта грамматически лардаш йомаю, къамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелагича классе доладу грамматически даькъа – морфологи йомае, из болх длахьо ялхлагичеи ворхлагичеи классашка. Из раздел я къамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех йомадаьр клоаргдеш, шердеш. Къамаьла доакьош йомадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Бархлагича ийслагича классашка синтаксиси стилистики йомаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беза предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика йомаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суфикс, уж яздара бокьонаш; къамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложеней тайпаш, предложене маьженаш, предложеней чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малагла къамаьла даькъа да, иш.кх.д1.

Ийслагича классе чоалхане карара предложенеш йомаеча хана дешархой кхетабе беза предложенешка керттераяри карараяри кьоастане ховргдолаш, царна юкьера бувзам тахка могоаргдолаш.

Пунктуации йомаеш дешархой теркам глабахийта беза предложене интонацена, оаз лаьг1луча ноагла йолча хана сецара хьарак доаглаш хул. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, хлана аьлча, из теркаль ца йича, малагла хьарак оттаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увттаду предложении кхоачалуча гладам, хаттара е айдара хьарак.

Синтаксис йомаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика длакхетабе, хлана аьлча, интонации хувцаро предложенена малан а сецара хьаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла доакьош йомадара хьехархочо длакхетаде деза бераш цар синтаксически лоархламах.

Дешархой къамаьла культура лакхьари йомадаьчун навькаш деглайоалаяри хила деза хлара урока. Из болх длахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду йомаь бокьонаш чоаг1ье, орфографически а пунктуационни говзал чоаг1ье, грамматически материал дикагла кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаьл шаьрдеш дешархой теркам глабахийта беза хьехархочо сочиненеш, изложенеш язьяра, говзамеча текста тохкам бе йомабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца йомаде деза хьехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт бляхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаьл деча хана а йоазув деш а глаглаш дергдоацаш. Хлара уроках, кердачох хоам беш, хьалха йомадаьр дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха йомадаьчунца бувзам а беш.

ХIара классе шу дIадолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха Iомадаьр кердааккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзадена кьамаьл шаьрдара болх бизза дIабахьа беа.

ГIалгIай мотт хьехара гIулакх доагIача тайпара хьехархочо дIахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш Iомабеча кхыча кьамий метай бокьонаш йовза атта хургда.

ГIалгIай метта белха программ.

1) 8 класса грамматика белха программа оттаяьй федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкьарлен образоване гIалгIай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоеви Р.А.Оздоеви редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахьата шераи 2 сахьата кIираи лаьрхIа.

Авторски программа кьоастаяьй ГIалгIайчен дешара министерства кьоабальярца.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- *Хьехархочунца дешара тIадуллар оттаде, урока лерхIамга хьежжа. Деша дешара лерхIамашка хьежжа.*

- *Массанеца цхьана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабуьцара план оттае ха. Планага хьежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.*

- *ЗIамигача тоабаца е шинне цхьана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар дIаяздар, лакхача говзала тIакхуви хилар хьахьокхар.*

- *Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший лоIамагIа хьаалар, урока карах ца доалача хIама теркам бар, из тоадара болх бе лерхIам дагалацар.*

Познавательни УУД.

- *Текста тохкам бе ха, хьехархочо хаттарашца новкьостал а деш. Деша кьайла маIан ха, из тахка.*

-*Произведенеш шоайла йиста, вIашкаоттае, юкьарадар а тарадоацар а хьаоалаш.*

-*Дийшачун дакьа диста мукьама е или дакьаца, е суртаца, е кицаца*

Произведени турпалхочо дечун бахьан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагIа масалаш доаладе, даьржа дувзадена кьамаьл де.

- *ГIалгIай фаьлгаши кхоллара лерхIам ха, цар лу пайда, цар лерхIам ха.*

- *Поэзи а проза а шоайла кьоастае ха, литературнии Гилман кхетам балара тексташи санна.*

- *Кхоллама навикаш хьахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалуьцаши, проектни тIадуллараши кхоачаидеш.*

-*Дешашдар кхетаде, дийшар лоаца таблица чу а схема чу а дIаязде ха.*

Коммуникативни УУД.

-*Дувцара кьамаьл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалоге, тоабак болх беш дакьа лаца. Шийна бакьахьа хетар чIоагIидеш, кхычарца кьамаьл де хар.*

- *Темага хьежжа 5-6 предложенех дувзадена кьамаьл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгIа ха, кьовсама юкье дакьа лаца.*

-*Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эзди дешашица кьамаьл де.*

- *Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешица.*

- *Барт бара кийча хилар хьахьокхар, кьовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.*

- *Бокхийчарца кьамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеш дешаши кердадар, пайдабар леха.*

-*Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) бокхийчар новкьосталца кийчьар, проекта темага хьежжа, слайдашка хьежжа темах лаьца лоаца дувца.*

Личностни.

- Художественни произведения ешарца дезала юкьера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, вIаши новкъостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг хови хила, ше малагIча этносаца лоархIаши ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаьл дар.

- Кхьйола культураи а, къамаи а долга хови хилар, дикагIа довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина тарахетараи хьаала хар (нохчий, татараш, Iарбий, сирийцаи, кх. дI. а).

- Юкья а ца лелхаи, кхычунга ладувгIа ха, ший уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргуменшаи а йоалаеш. Дешархой вIаши къовсам балара бахьанаи ха.

- ЦIагIа а классе а книжкаи дешара тIакхуви хилар хьахьокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъар.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаи хилар хьахьокхар, шийна эггара чIоагIагIа безачар цIераи яха хар, безара бахьан а хьаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаи болга хар.

- Ишколе вахара бокьонаи йовзар, цар дешархочоа луп айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаи доаладе йийшача произведени юкьера.

- Сага новкъостал доацаи ше болх бе хови хила, ше даьчох жоп дала дезалга хови хила.

- Поэтически деша хозал хови хила, йоазонхочо дешаица сурт дулаи доаладаь дешаи хьалаха хови хила. Хозахийта дешаи а эпитетаи а шоай къамаьла юкьедоаладар.

- Эзделица дар доацар хови хила, литературни турпалхоеи эздийча сагаи йоакха оамалаи хьаювцаха, гIулакхаца дар доацар къоастаде ха.

- Дешаи а яздеи а нийса вагIараи бIаргий са толха ца дараи йоагIа бокьонаи хови хила. КIаьдвалар дIадоаккхаи е еза упражненеш йовзаи, уж еи хила. Саг унахцIена хилара бокьонаи цIагIа а накъайоалаи лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо къаман гIулакхаи эзделаи тIакхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга хови хилар;

- дешархочун оамалаи, декхараи кхийна хилар: урока, урокал араха а.

ГIалгIай метто, эрсий метто санна, метта Iилман дакъа а ший маIанна а йоккха моттиг дIалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически маIан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца Iимерза а, эди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале гIалгIай мотт Iомабара, цу метта йоазув де хара Iалаьмате йоаккха терко е еза къаьстга ишколо. ХIанзарча зама бераша Iалаьмате дукха бувцаи лелабу эрсий мотт. ЦIагIа а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл кIезига ду. ГIалгIай мотт бувчачар а къамаьла юкье дукха эрсий дешаш леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Иштгача хьале тIехь тIайоагIача хана гIалгIай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латга декхар да гIалгIай метта дешари йоазуви дешархошта Iомадар, безам тIабахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. КIира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт Iомабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара дIахьехе. Цу тIа йоазув де гIалгIай метта хала а дац, хIана аьлча, гIалгIай абата тIа дукхагIадола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта Iомаде IотIакхета алапаш да: I, аь, гI, кх, къ, кI, пI, тI, хь, хI, цI, чI, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам тIабахийта беза дешаш дIаоалаши яздеши йолча башхалонашта. Иштга боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хьаалара, хIана аьлча, бери яздеца хана ше харцаха дош дIааларга хьежжа гIалаташ а деш яздергда. Из болх I классе денз ца хадаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

8-г1а класс г1алг1ай грамматика

№	Тема	Урока тайпа	Сахьат	Урока лоарх1ам		Кхооч ам	До ш ло рг	Ц1аг1а ра болх
				п.х	ф.х			
	Кердаакхар							
1	Наьнамотт – халкъаса	Юкъаракер дадакхар	1	4.09		г1алг1ай меттахозал а из б1аьхий хилар а бераштамасалашцаха йтар ;нийсаязда- ранавыкаш дег1айоалаяр ; меттацарабезамкхебар .		Кицаш. Упр. 3
2	Ц1ердош	Хьалха 1омадаьр кердаакхар	1	11.09		5 - 7 кл. 1омадаьр керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къестаде 1омабар дешархой ; нравственникхетам дег1абооалабар .	Таблица карточкаш.	П.1 упр.10
3	Белгалдош	Кердаакхар	1	18.09		5 - 7 кл. 1омадаьр керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къестаде 1омабар дешархой ; нравственникхетам дег1абооалабар .		П.2 упр.16
4	Хандош	Хьалха 1омадаьр кердаакхар	1	25.09		5 - 7 кл. 1омадаьр керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къестаде 1омабар дешархой ; нравственникхетам дег1абооалабар .	Дошлог, таблица , хьокхам апособи .	П.3 упр.22
	Синтаксис							

	пунктуаци и								
5	Цхъанкхийт тачадешашк еипредложе нешкеидеша йбувзам. Бартбар	Керда тема Iомаери из чIоагIари	1	2.10		дешайцхъанкхетарах а цун грамматически лоархIамах а бола юкьеракхетамбалар; цхъанкхийтгадешашн ийсаотгаде Iомабар дешархой; меттацарабезамкхеба р.			П.7 упр.50 оагI.22 бокьо
6	Урхалдар IIатовжар	Керда тема хъехар	1	9.10		урхалдарахитIатовжа рахи бола кхетамбалардешархо шта ;нийсаяздаранавыкаш дегIайоалаяр; Iаламцара безамкхебар .			П.7 упр.62 оагI.24 бокьо
7	Предложене ш. Предложене кертерамаь женаш.	Керда тема Iомаяр	1	16.10		предложенеех а предложенекертерча маьженех а бола кхетам кIоаргбар ;предло- жене маьженашнийсахъале ха Iомабар дешархой ;наьнацарабезамкхеба р.	Таблица шкнижк аш		П.10 упр84
8	Цхъаноттам еи, шин оттамеи, кхаьоттамеи предложене ш	Iомадаьр чIоагIдара урок	1	30.10		предложенехховркер да а доаккхаш,чIоагIдар; нийса предложенешувттае Iомабар; Iаламцара безамкхебар			П.11 упр.90
9	Диктант	Йоазувшаьр дар	2	6.11		Iомадаьр миштакхетадаьд а			Бокьона шкерд

						грамматика мел лакхъеннай а тахкар			
10	Подлежаще морфологич ески форма	Керда тема хъехар	1	13.11		подлежащех бола кхетамбалар, цар морфологически формаш йовзийтар; предложен ештаюкьераподлежа щешнийсахъалеха 1омабар дешархой ; нравственникхетамкх ебар .			П.12 упр. 96.
11	Карарчун морфологич ески форма	Керда тема хъехар	1	20.11		карардар а цун морфологически формаш а к1оарга1а йовзийтар ; из нийсахъалеха 1омабар дешархой ; Даймехкацарабезам лакхбар .	Хьокха матабли цаш, пособи.		П.13 упр.100
12	Сказуемимо рфологичес ки форма	Керда тема хъехар	1	27.11		сказуемехховр ч1оаг1 а деш, цхъалханесказуе ме морфологически формашйовзий- тар ; цхъалханесказуемих ъалаха а цун морфологически формашнийсабелгаль е а 1омабар дешархой ; меттацарабезамкхеба р .			П.14 упр.109
13	Кхоачам	Керда тема хъехар	1	4.12		предложенекертерзач амаъженехховр ч1оаг1 а деш, кхоачамбовзийта р ; из предло- женештаюкьерахъале ха 1омабар дешархой			П.17 упр.124

						; нравственникхетамба лар .			
14	Кхоачамакх ычакъамаьл адоакъошца рабувзам	Керда тема хъехар	1	11.12		Кхоачамакхычакъама ьладоакъошцарабувза мтахкар, меттацарабезамкхеба р .			П.18 упр.126
15	Диктант	Йоазувшаьр дар	2	18.12		1омадаьр миштакхетадаьд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар			Бокъона шкерд.
16	Къоастам	Керда тема хъехар	1	25.12		къоастамах 1омадаьр керда а доаккхаш,цун морфологически формашьовзийтар ; предложененаюкьера къоастамхъалеха 1омабар ;1аламцара безамкхебар .	Хъокха мапособ и		П.19 упр.132
17	Юхедуллар	Керда тема хъехар	1	8.01		юхедулларах бола юкьяракхетамбаларде шархошта ; текста юкьера уж хъалеха 1омабар ; патриотически кхетамбалар .			П.20 упр.138
18	Лоаттам	Керда тема хъехар	1	15.01		лоаттамах бола кхетам ч1оаг1 а беш,меттигеиханеило аттамашдовзийтар ; уж нийсахъалеха 1омабар дешархорй ; нравственникхетамба лар .	Таблица ш, карточк аш.		П.21 упр.144

	Цхъанотта мапредлож енеш			22.01					
19	Йизайоацапредложенеш	Керда тема хъехар	1	29.01		йизайоацапредложенех бола кхетамбалар дешархоншта ;шоайкъамаълаюкъе йизайоацапредложенешкхувла Iомабар дешархой ; меттацарабезамкхебар .			П.23 упр.173
20	Предложене цхъантайпарчамаъженех бола кхетам	Керда тема хъехар	1	5.02		предложене цхъантайпарчамаъженех Iомадаър керда а доаккхаш,чIоагIдар ; уж нийсахъалеа а белгалъе а Iомабар ; меттацарабезам чIоагIбар .			П.24 упр. 178
21	Диктант	Йоазувшаър дар	2	12.02		Iомадаър миштакхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар			Бокъона шкерд.
22	Предложене цхъантайпарчамаъженашцарахоттаргаш	Керда тема хъехар	1	27.02		Iомадаър керда а доаккхаш,цхъантайпарчамаъженашхотташ дола хоттаргаш довзийтар; царразрядашкъесте а Iомабар дешархой ; Даъймехкацарабезамкхебар ; нийсаяздаранавыкаш дег Iайоалаяр .			П.26 упр.187
23	Цхъантайпарчамаъженашцаюкъезапятайш.	Керда тема хъехар	1	5.03		цхъантайпарчамаъженашцаюкъе (,) оттаярабокъонашйовзийтар;доагIа сецарахъаракашувттаде Iомабар дешархой ; нравственникхетамлакхбар .	Карточкаш.		П.27 упр.195

24	Предложене цхъантайпар чамъженаш качудерзора дешаш. Чудерзораде шашка шитладами тиреи	Керда тема хъехар	1	12.03	цхъантайпар чамъженех Iомадаър чIоагI а деш, цхъантайпар чамъженашта доагIа чудерзора дешаш доаладе а уж нийса белгалде а Iомабар дешархой ; къахъегачанъхасийде Iомабар			П.28 упр.203
25	Предложене къаьстачамъженех бола юкъаракхетам	Керда тема хъехар	1	19.03	предложене къаьстачамъженех бола юкъаракхетамбалар; уж нийса белгалъе Iомабар дешархой ; патриотически кхетамлакхбар .			П.29 упр.207
26	Къаьстакхоачам	Керда тема хъехар	1	1.04	къаьстакхоачамах бола кхетамбалар дешархошта ; къаьстакхоачам нийса белгалбе Iомабар дешархой ; нравственникхетамкхебар .			П.30 упр.209
27	Къаьстакъоастам	Керда тема хъехар	1	8.04	къаьстакъоастамах бола кхетамбалар, ужшоайкъамаълаю къекхувла Iомабар ; Iаламцара безамкхебар .	хьокхам атаблиц аш.		П.31 упр. 211
28	Диктант	Йоазувшаьр дар	2	15.04	Iомадаър миштакхетадаьд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар			Бокъон ашкерд.
29	Къаьстаюхе дуллар	Керда тема хъехар	1	22.04	предложене къаьстачамъженех Iомадаър чIоагI а деш, къаьстаюхедуллар довзийтар дешархошта; из текста юкъерахъакъестаде Iомабар ; меттацара безамкхебар .	Таблиц аш		П.32 упр. 213

30	Къаьсталоат там	Керда тема хьехар	1	29.04	къаьстачалоаттах бола кхетамбалар, ужшоайкъамаьлаю къекхувла 1омабар ; нравственникхетамбалар .	хьокха матаблицаш.	П.33 упр.215
31	Кхетайтара предложене маьженаш	Керда тема хьехар	1	6.05	кхетайтара предложене маьженех бола кхетамбалар дешархошта; уж чоалханеча предложене хьестеае 1омабар дешархой; меттацара безамкхебар.		П.34 упр. 219
	Грамматика а бокьонех предложене маьженех цаду взалуш дола дешаш			13.05			
32	Юкъедоаладаь дешаш	Керда тема хьехар	1	20.05	юкъедоаладаь чадешаех бола кхетамбалар дешархошта ; уж нийса белгалде 1омабар дешархой ; меттацара безамкхебар .	Картчакш, таблицаш Глалгай орфографически словарь .	П.37 упр.236
33	Мадарракъамаьл	Керда тема хьехар	1	27.05	мадарракъамаьлах бола кхетамч 1оаг 1бар, из шоайкъамаьлаю къекхувла 1омабар; патриотически кхетамбалар .	Книжкаш, таблицаш.	П.41 упр.250
34	Эргакъамаьл	Керда тема хьехар	1	28.05	мадарракъамаьлах бола кхетамч 1оаг 1бар, из шоайкъамаьлаю къекхувла		П.42 упр.256

						1омабар ; нравственникхетамбалар .			
--	--	--	--	--	--	---------------------------------------	--	--	--